

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Nechat Spravedlnosti šátek? Diskurz barvosleposti v USA a jeho kritika

Studentská vědecká a odborná činnost

Kategorie: magisterské studium

2014

VII. ročník SVOČ

Autor: Jan Géryk

Konzultant: Mgr. Petr Agha

Anotace

Práce na pozadí otázky přípustnosti zohledňování rasy (např. u programů afirmativní akce) popisuje a zhodnocuje barvoslepý diskurz ve Spojených státech. Všímá si jeho jednotlivých aspektů jako lpění na formálních právech, důrazu na individualizovaného jedince, zdůvodňování materiálních nerovností individuálními selháními či popisu rasy jako kultury.

Jak barvoslepá rétorika, tak podpora afirmativní akce jsou zde chápány jako v mezích legitimní politiky. Je proto kriticky poukázáno na politickou strategii, která se snaží jakékoli zohledňování rasy postavit mimo sféru kulturně bezpečné politiky, například srovnáním afirmativní akce a segregáčnických zákonů jako v principu stejných.

V závěrečné části se práce zaměřuje na efektivitu barvoslepých politik a na možnost zaměřit se více na rovnost výsledků. To je konfrontováno s nízkou podporou rasově uvědomělých politik u veřejnosti. Nízkou podporu je však nutno dát do kontextu se situací, kdy je zúžená veřejná sféra a možnost v rámci ní uplatnit skupinové požadavky. Rozšíření veřejné sféry může napomoci obnovení dialogu o rase v systémovém měřítku a přinést společenskou změnu.

Abstract

On the background of the issue of taking account of race (e. g. by the affirmative action programs), this paper describes and evaluates color-blind discourse in the United States. It pays attention to its particular aspects, for example to placing emphasis on formal rights and individualized persons, explaining material inequalities by the language of individual failures, or understanding race as culture.

We understand both color-blind rhetorics and the support for affirmative action within the boundaries of legitimate politics. We therefore criticize the political strategy which tries to put taking account of race in whatever form out of the sphere of culturally safe politics, for example by comparing affirmative action and segregation laws as the same in the principle.

In the final part, the paper deals with the effectivity of color-blind policies and with the possibility to be more concerned with the equality of results. This is confronted with the low support for race-consciousness politics in the public. But we need to put this low support in the context of very narrow public sphere and narrow options how to present group demands. Widening of the public sphere can help to restore the dialogue about race in the language of the system structure and then to bring desired changes in society.

Čestné prohlášení a souhlas s publikací práce

Prohlašuji, že jsem práci předkládanou do VII. ročníku Studentské vědecké a odborné činnosti (SVOČ) vypracoval samostatně za použití literatury a zdrojů v ní uvedených. Dále prohlašuji, že práce nebyla ani jako celek, ani z podstatné části dříve publikována, obhájena jako součást bakalářské, diplomové, rigorózní nebo jiné studentské kvalifikační práce a nebyla přihlášena do předchozích ročníků SVOČ či jiné soutěže.

Souhlasím s užitím této práce rozšiřováním, rozmnožováním a sdělováním veřejnosti v neomezeném rozsahu pro účely publikace a prezentace PF UK, včetně užití třetími osobami.

V Praze dne 14. 4. 2014

.....

Jan Géryk

Poděkování

Chtěl bych tímto také poděkovat Mgr. Petru Aghovi za přínosné podněty při tvorbě této práce.

Obsah

Úvod	5
Barvoslepý diskurz v současné Americe	5
Rasa jako etnicita a kultura	8
Nelegitimní pohled? Afirmativní akce v. Jim Crow	12
Efektivita a politická průchodnost	15
Rozšíření veřejné sféry	19
Závěr	21
Seznam literatury	23

Úvod

Socha Spravedlnosti bývá často zobrazována s šátkem přes oči jako symbolem nestranného a rovného zacházení. Zvláště v úctě mají tento atribut Spravedlnosti zastánci formální rovnosti před zákonem, neboť je podle nich třeba neposuzovat jednotlivce podle takových charakteristik jako rasa či pohlaví, natožpak některou skupinu přímo zvýhodnit a umístit tak v její prospěch na váhy Spravedlnosti jedno závaží navíc. Jsou však případy, kdy je na místě debata o vhodnosti sundání tohoto šátku. A to zvláště v dnešní společnosti, kdy narůstají materiální nerovnosti mezi lidmi a kdy jsou některé skupiny obyvatel stále postiženy negativními důsledky nespravedlivého (ve smyslu úplného odstavení Spravedlnosti na vedlejší kolej) zacházení v dobách minulých.

V této práci se budeme zabývat nastíněným dilematem, zda nechat Spravedlnosti šátek, na příkladu otázky rasy a přípustnosti jejího zohledňování v USA. První část práce se věnuje různým variantám barvoslepeho diskurzu, se kterým přicházeli odpůrci konceptu afirmativní akce, a v širším smyslu i pojetí barvosleposti typickém pro současný neoliberalismus. Představena bude rovněž kritika tohoto diskurzu z per autorů, kteří navrhují šátek Spravedlnosti sundat, aby mohla zohlednit postavení příslušníků menšin, a kteří tento svůj návrh často spojují s kritikou individualizované společnosti, zužováním veřejné sféry a proměnou sociálního na ekonomické. Cílem těchto kritiků je naznačit, že snaha prosadit barvoslepe vidění společnosti vede v důsledku k přetrvání rasismu a falešnému povědomí o vymizení jeho institucionálních forem. Dále se práce zaměří na problematiku politické průchodnosti a legitimacy zohledňování rasy, zejména pak na otázku, zda pomoc fakticky zacílenou na pomoc menšinám ospravedlnit v rasově uvědomělých nebo v univerzálních termínech. To bude zkoumáno v kontextu zužování veřejné sféry. Kriticky bude zhodnocena politická strategie prezentovat diskurz v mezích uvažování v termínech spravedlnosti jako nelegitimní, konkrétně srovnávat afirmativní akci a segregační zákonodárství jako v principu stejné.

Barvoslepy diskurz v současné Americe

John David Skrentny ve své knize *The Ironies of Affirmative Action* uvedl čtyři základní argumenty odpůrců afirmativní akce. 1) Jedná se o preferenční zacházení (přijímání na základě rasy není americký způsob). 2) Je to obrácená diskriminace (jednotlivec není přijat do

zaměstnání či na školu kvůli své rase). 3) Je to nezasloužená výhoda (rasové zohlednění poskytuje menšinám něco, co si nezasloužily). 4) Jsou tím poškozeni sami černoši (veřejnost získá dojem, že by místo bez rasového zohlednění sami svými schopnostmi nezískali).¹ Z uvedených argumentů lze odvodit dva hlavní pilíře barvoslepého myšlení. Lpění na formálních pravidlech, která platí pro všechny stejně, a důraz na individualizovaného jedince, jehož relevantní vlastnosti jsou meritokraticky zúženy na ty, pomocí nichž je schopen dosahovat zisku. Oba pilíře pak mají společné to, že v reakci na fakt zákazu diskriminace redukuje rasismus na otázku individuálního jednání a vytlačují jej ze sféry historie a společenské struktury.²

Z důrazu na formální pravidla odvozuje logika barvosleposti následující – pokud již s existencí rovnosti před zákonem rasa neovlivňuje rovnost příležitostí, nemůžeme ji brát v potaz, pokud se bavíme o nerovných výsledcích určitých skupin.³ Řečeno s Friedrichem von Hayekem, pokud panuje formální rovnost, tak „*i při nespravedlivém rozdělení majetku ve společnosti si nelze stěžovat na konkrétní jednotlivce či skupiny a neexistují správná pravidla individuálního chování, která by podobnému rozdělení předešla.*“⁴ Odmítnutí strukturálních nerovností a historie jako vodítek pro formulaci politik pak umožnilo z formální rovnosti a barvosleposti učinit morální pravidlo a typicky americké kritérium legitimacy. Jak napsal v roce 1970 americký konzervativní právník Lino Graglia: „*Opravdová a úplná eliminace rasové diskriminace je tak blízko, jak, doufám, uvidíme příchod milénia. Společností schválená rasová diskriminace, byť jako pouze dočasný prostředek k nápravě minulé rasové diskriminace, oslabuje čistotu tohoto cíle...*“⁵

¹ SKRENTNY, John David. *The ironies of affirmative action: politics, culture, and justice in America*. Chicago: University of Chicago Press, 1996, s. 21-22.

² ROBBINS, Christopher G. Racism and the Authority of Neoliberalism: A Review of Three New Books on the Persistence of Racial Inequality in a Color-blind Era. *Journal for Critical Education Policy Studies*. 2004, Vol. 2, No. 2, s. 246.

³ GALLAGHER, Charles A. Color-Blind Privilege: The Social and Political Functions of Erasing the Color Line in Post Race America. *Race, Gender and Class*. 2003, Vol. 10, No. 4, s. 28.

⁴ HAYEK, Friedrich August von. *Právo, zákonodárství a svoboda: nový výklad liberálních principů spravedlnosti a politické ekonomie*. 2. vyd. Praha: Academia, 1994, s. 200.

⁵ HANEY-LÓPEZ, Ian F. „A Nation of Minorities“: Race, Ethnicity, and Reactionary Colorblindness. *Stanford Law Review*. 2007, Vol. 59, No. 4, s. 1014.

Co se týče náhledu na jednotlivce, tak barvoslepost umožnila Američanům, alespoň v teoreticko-ideologickém rámci, oprostít se od na první pohled zřejmé příslušnosti k určité skupině obyvatelstva, v daném případě k rase. Zdůvodnění většího materiálního strádání menšin pak díky neviditelnosti rasy není připisováno možnému přetrvávajícímu systémovému rasismu, ale pouze neschopnosti jejich příslušníků pracovat dostatečně tvrdě. Podle Bonilla-Silvy, Lewis a Embricka je zde nová forma předsudku, který nabývá morálního charakteru a je spojován s tradicí autonomie jednotlivce: „Dnes můžeme říci, že je předsudek vyjádřen v jazyce amerického individualismu.“⁶

Mýtus barvoslepe společnosti dobře shrnuje autorský kolektiv knihy *Whitewashing Race: The Myth of a Color-Blind Society*:

„Rasismus byl poražen (...) Pokud nerovnosti mezi rasami v příjmech, zaměstnanosti, bydlení a politické reprezentaci přetrvávají, tvrdí [zastánci barvosleposti], že to není bělošský rasismus. Spíše je to problém chování lidí, kteří nejsou s to převzít zodpovědnost nad svými životy. Pokud hnutí za občanská práva selhalo, (...) je to kvůli manipulativnímu a účelovému chování černošských nacionalistů a establishmentu hnutí za občanská práva.“⁷

Autory představený mýtus můžeme rozdělit do dvou částí. První část jinými slovy vyjadřuje argument, že neúspěch snahy menšin dosáhnout sociální mobility není chápán v rámci spravedlnosti nastavení společnosti či institucionálního rasismu, ale buď v individuálních selháních či v tom, čemu se říká tzv. kultura chudoby či drogová kultura.⁸ Určité odkazy na společenství jsou však přítomny i ve zdůvodnění materiálního nezdaru z pohledu tradice amerického individualismu.

Je totiž nutno rozlišit, a k tomu směřuje druhá část mýtu, zejména zmínka o černošských nacionalistech, kterou kulturu chápou zastánci barvosleposti jako „správnou“ a kterou jako „špatnou“. Selhání příslušníků menšin je tak zdůvodněno lpěním na jejich vlastní

⁶ BONILLA-SILVA, Eduardo; LEWIS, Amanda; EMBRICK, David G. „I Did Not Get That Job Because of a Black Man...“: The Story Lines and Testimonies of Color-Blind Racism. *Sociological Forum*. 2004, Vol. 19, No. 4. s. 560.

⁷ ROBBINS, Christopher G. cit. dílo, s. 257.

⁸ GIROUX, Henry A. Spectacles of Race and Pedagogy of Denial: Anti-Black Racist Pedagogy Under the Reign of Neoliberalism. *Communication Education*. 2003, Vol. 52, No. 3/4, s. 197.

monokultuře (černošský nacionalismus) či nedostatečným oproštěním od kulturních (tedy například rodinných) návyků vytvořených v minulosti. Jak ostatně psali již roku 1963 průkopníci dnešního pojetí barvosleposti Nathan Glazer a Daniel Patrick Moynihan:

„Není těžkou otázkou, kde je třeba hledat hlavní část odpovědi: v domácnosti, rodině a komunitě. (...) Právě tady je koncentrováno dědictví dvou set let otroctví a dalších sto let diskriminace; a je to právě tady, kde nacházíme vážné překážky ke schopnosti využít bezplatný vzdělávací systém k dosažení lepšího zaměstnání a eliminaci velkých sociálních problémů, které postihují barevné Američany a město.“⁹

Jako „správný“ je naopak doporučován příklon k neoliberalním hodnotám, které jsou morálně prezentovanou tradicí amerického individualismu většinou chápány jako národní. Je tedy třeba se oprostít od těch kulturních pout, která jednotlivce brzdí v posilování těch vlastností, se kterými uspějí na trhu. Podle barvoslepého pohledu ne rasa o sobě, ale to, jaký na ni člověk klade důraz, určuje osud jedince.¹⁰ A právě přeměna rasového dělení společnosti na dělení kulturní je další důležitou složkou v barvoslepém diskurzu.

Rasa jako etnicita a kultura

Další bod přeměny rasismu můžeme vidět v tom, že se s nástupem barvoslepé rétoriky přestalo brát jako klíčové rozdělení společnosti a dominance v ní podle viditelných znaků sloučených pod původně biologickým pojmem rasy. Barvoslepý diskurz v tomto smyslu nabral dvou podob. První spočívala v rozdělení jednotlivých ras, zvláště té bělošské, do několika kultur, které soupeřily o materiální statky. Strukturální chápání rasismu zde bylo podle výše nastíněné logiky nahrazeno hledáním nedostatků, a tedy i možných řešení, uvnitř jednotlivých kultur. Druhá podoba je pozdější a spjatá se současným neoliberalismem. Nejde již o střet jednotlivých kultur, americká společnost je prezentována jako multikulturní národ, kde se partikulární identity rozpouštějí v tavicím kotlíku a kde je důraz kladen na přijetí meritokratických hodnot a barvosleposti jednotlivcem.

⁹ HANEY-LÓPEZ, Ian F. cit. dílo, s. 1009.

¹⁰ GALLAGHER, Charles A. cit. dílo, s. 30.

První podobu koncepce rasy jako kultury můžeme nazvat „národ menšin“. Význam použití tohoto pojmu pak můžeme odvodit od výroku Nathana Glazera: „*Jsmе vskutku národem menšin. Označit některé menšiny jako hodné speciálních benefitů neznamena bránit práva menšin proti diskriminující většině, ale upřednostnit některé z minorit nad jiné.*“¹¹ Z toho vyplývá, že se rasová diskriminace začala chápat jako věc minulosti a v americké společnosti již nebylo dominantních a podřízených skupin. Afirmativní akce tak byla podle Glazerovy logiky chápána jako bezpředmětná a naopak činila diskriminovanou menšinu z bělochů.¹² Zmíněné hledání nápravy u (podle soutěžní logiky dočasně) materiálně slabších skupin v jejich kultuře či rodinách pak mělo vliv i na přijímání konkrétních politik. Moynihanova zpráva pro Johnsonovu administrativu, jež byla psána v tomto duchu, měla za následek to, že se v rámci boje s chudobou přešlo z širokých přerozdělovacích programů spíše k nápravě patologických znaků menšinových kultur.¹³

Pojetí rasy jako kultury se dostalo i do běžného jazyka. Eduardo Bonilla-Silva, Amanda Lewis a David G. Embrick poukazují na čtyři typické rétorické linie používané bělošskými Američany, přičemž jednu z nich charakterizují větou: „*Pokud to Židé, Italové a Irové dokázali, jak je možné, že ne černoši?*“¹⁴ Jako příklad poslouží výrok studentky Kim, jedné z dotazovaných v jejich kvalitativním šetření: „*Myslím, že se stalo mnoho zlého mnoha lidem, ale nemůžete tady sedět a stále se k tomu vracet. Tím myslím, podívejte, co se stalo Židům. Slyšíte je stěžovat si a vysvětlovat vše špatné, co se jim stalo? Nikdy jsem neslyšela jediného říct: ‚To je kvůli tomu, že jsem Žid.‘*“¹⁵

Tento argument lze však zpochybnit s odkazem na názor Stephena Steinberga, který tvrdí, že na rozdíl od rasových menšin se evropští imigranti lépe začlenili do ekonomiky, protože do USA již přicházeli s určitým kapitálem (vzdělání, menší obnos peněz), kdežto černoši byli až do první světové války odkázáni do předmoderních ekonomických sektorů, kde byla ztížená

¹¹ HANEY-LÓPEZ, Ian F. cit. dílo, s. 1026.

¹² Tamtéž, s. 1028.

¹³ Tamtéž, s. 1010.

¹⁴ Další tři typy promluv vztažené zejména k odmítání afirmativní akce jsou – „*Minulost je minulost.*“; „*Já nevlastním žádné otroky.*“ a „*Nedostal jsem práci kvůli černochovi.*“ – viz BONILLA-SILVA, Eduardo; LEWIS, Amanda; EMBRICK, David G. cit. dílo.

¹⁵ BONILLA-SILVA, Eduardo; LEWIS, Amanda; EMBRICK, David G. cit. dílo, s. 566.

sociální mobilita.¹⁶ Důležitou roli pak hrála i rasa samotná, a proto je také obtížné jednoznačně přijmout chápání rasy jako kultury. Jak tvrdil soudce Thurgood Marshall ve svém disentu ke klíčovému případu z oblasti afirmativní akce *Regents of the University of California v. Bakke* z roku 1978:

„Zkušenost černochů v Americe byla jiného druhu než ostatních etnických skupin, ne pouhým rozdílem ve stupni. Není to jen historie otroctví, ale také to, že celá skupina byla v právu označena jako podřízená. A toto označení přetrvalo. Americký ideál velkého tavícího kotlíku nebyl pro černocha uskutečněn; kvůli své barvě pleti nikdy nebyl do kotlíku připuštěn.“¹⁷

Druhá podoba nového pojetí rasy se ještě více odklonila od etnicity směrem ke kultuře. Rasové procedury se proměnily tak, že nedbají kritéria barvy pleti, nyní se rasa posuzuje podle normativních kulturních kritérií. Vytvářejí se nové kategorie privilegií a stigmat podle ideologie a kultury, takže tradiční kategorie jako černoch či Arab mohou být jak privilegované, tak znevýhodněné.¹⁸ Jako jsme předchozí podobu nazvali „národ menšin“, tak tuto lze pojmenovat „multirasový národ“.

Pojetí barvoslepé multirasové společnosti souvisí se zúžením relevantních vlastností jednotlivce na ty s meritokratickým charakterem. A jelikož je meritokratický barvoslepý individualismus představován jako americká tradice, vystupuje proti němu každý, kdo veřejně prezentuje příslušnost ke své partikulární skupině jako důležitou pro plnohodnotnost svého občanství. A tím představuje svým způsobem hrozbu. Mukherjee a Jones v tomto ohledu kritizují současný neoliberalismus za to, že nálepkuje každého, kdo se odvolává na rasu, za zpátečníka a rasistu. Rozděluje tak rasové subjekty na „dobré“, které konzumují kulturu v soukromí, a „patologické“, pro které se kultura stává základem pro opoziční politiku.¹⁹

¹⁶ Tamtéž, s. 566.

¹⁷ HANEY-LÓPEZ, Ian F. cit. dílo, s. 1033.

¹⁸ MELAMED, Jodi. The Spirit of Neoliberalism: From Racial Liberalism to Neoliberal Multiculturalism. *Social Text*. 2006, Vol. 24, No. 4, s. 2, 6.

¹⁹ JONES, Bradley; MUKHERJEE, Roopali. From California to Michigan: Race, Rationality and Neoliberal Governmentability. *Communication and Critical/Cultural Studies*. 2010, Vol. 7, No. 4, s. 402, 407.

Je proto třeba současné Spojené státy označit za společnost multirasovou, nikoli multikulturní, přidržíme-li se dělení Václava Bělohradského. Multirasová společnost se s kulturními odlišnostmi vypořádá asimilací a přijetím jednotného kulturního modelu, kdy rasa nemůže člověku bránit v přístupu k privilegovaným pozicím. V multikulturní společnosti se naopak menšinové kultury rozvíjejí ve své odlišnosti a mají právo na uznání ve veřejném prostoru.²⁰ Pro multirasovou společnost je pak podle Jodi Melamed příznačné, že například Alberto Gonzales bude z pozice úřadu Attorney General poukazovat na nelegální přistěhovalce z Mexika jako na vetřelce, byť je sám mexického původu.²¹

Označení chování kulturních opozičníků, mezi něž lze v neoliberální logice zařadit i ty, co požadují rasově zacílené politiky či uznání kulturních odlišností ve veřejné sféře, nálepkami zpátečníků a rasistů či přímo nepřátel systému působí dvojím směrem. Takovéto jejich vyobrazení mobilizuje většinovou společnost a posiluje její vymezení vůči těmto zastáncům kulturního partikularismu. Druhý způsob nálepkování pak působí na ty, kteří pochází ze stejné etnické skupiny jako opozičníci. Příkladem mohou být následující otázky Warda Connerlyho:

„Jak dlouho ještě musí většina černošského obyvatelstva žít v dobrovolném exilu mimo hlavní proud amerického života jen kvůli své rasové paranoie a trvání na pohledu na každou transakci v jejich zemi (sociální, politickou a ekonomickou) prizmatem rasy? Jak může někdo žít plnohodnotný život jako člen kterékoli komunity, když se snaží permanentně hledat démony, kteří byli v podstatě vyhnáni desítky let nazpátek?“²²

Tímto Connerly apeluje na černochoy v tom, že jim rasové vnímání společnosti škodí, a ti černošští lídři, kteří používají rasu jako základ své opozice systému, jim nejsou prospěšní. Naopak, jejich názory jsou jednou z příčin nerovnosti mezi bílými a černými. Tato rétorická strategie pak směřuje k označení i těch požadavků, které rovněž jako barvoslepost pracují s termínem spravedlnosti a rovnosti, jako nelegitimních a k jejich smíšení s požadavky, které jsou dnes jako nelegitimní přijaty konsenzuálně.

²⁰ BĚLOHRADSKÝ, Václav. *Společnost nevolnosti: eseje z pozdější doby*. Vyd. 2., Praha: Sociologické nakladatelství, 2009, s. 253-254.

²¹ MELAMED, Jodi. cit. dílo, s. 18.

²² JONES, Bradley; MUKHERJEE, Roopali. cit. dílo, s. 412.

Nelegitimní pohled? Afirmativní akce v. Jim Crow

Podle Johna Davida Skrentnyho se většina politických debat odehrává mezi dvěma legitimními pohledy. Tyto debaty však často zahrnují politickou strategii, která se snaží označit pohled druhé strany jako mimo zónu kulturně bezpečné politiky, tedy za nelegitimní.²³ V této práci zastáváme názor, že na rozdíl od, jak rozvedeme dále, zastánců rasové segregace se jak stoupenčí barvosleposti, tak afirmativní akce pohybují v oblasti legitimního diskurzu o spravedlnosti a rovnosti. Jak dále píše Skrentny, není pravda, že by pravice a levice neměly v otázce (ne)zohledňování rasy nic společného – jak barvoslepost, tak afirmativní akce jsou modely spravedlnosti. Když byl přijat barvoslepy model, bylo to s očekáváním, že svoboda od diskriminace s sebou přinese rovnost ve smyslu srovnatelných statistik zaměstnanosti černošského i bělošského obyvatelstva. Proporcionální rasová rovnost, která byla u zastánců barvosleposti implicitním toužebným výsledkem, je jen u levice prosazována přímo jako součást formální procedury.²⁴

Pokud použijeme Skrentnyho tezi na současný rasový diskurz, lze si všimnout náznaků politické strategie označení protivníka jako mimo zónu kulturně bezpečné politiky. K našemu tématu příhodným příkladem je srovnávání afirmativní akce a segregáčnického zákonodárství jako obdobných projevů rasové diskriminace. Jelikož se americká společnost v 60. letech definitivně distancovala od politiky rasové podřízenosti černošského obyvatelstva a segregace, je pro kritiky afirmativní akce jako politiky postavené na zohlednění rasy při vyrovnávání skupinových rozdílů lákavé tvrdit, že jde v podstatě o stejný princip, jako byly zákony Jima Crowa.

Některé výroky stojí v tomto smyslu za podrobnější zmínkou. Z akademického prostředí jsme vybrali názor černošského konzervativního ekonoma Thomase Sowell a z oblasti justice část souhlasného stanoviska soudce Clarence Thomase z rozhodnutí *Adarand Constructions, Inc. v. Peña* z roku 1995. Sowell varoval před tím, aby soudy nechaly právo ustoupit politice následovně:

„Pokud soudci omezí právo na otázku, kdo má moc či čím byk je utrákán, tak mohou jen těžko odmítnout zodpovědnost nebo se stavět morálně nadřazenými, pokud budou

²³ SKRENTNY, John David. cit. dílo, s. 9.

²⁴ Tamtéž, s. 15.

*ostatní reagovat stejně. Můžeme jen doufat, že tyto reakce jednoho dne nepodkopou celý náš koncept práva a svobody. Fašismus historicky povstal z deziluze lidí z demokratických institucí.*²⁵

Clarence Thomas pak výslovně trval na morální a ústavní ekvivalenci mezi zákony, které směřují k podmanění rasy a těmi, které rozdělují benefity na základě rasy pro dosažení větší rovnosti ve společnosti:

*„Pokud jde o ústavu, je irelevantní, zda je vládní rasová klasifikace přijata těmi, kdo si přejí rasu utlačovat, nebo těmi, kdo si upřímně přejí pomoci těm, o kterých si myslí, že jsou znevýhodněni. (...) V mých očích je vládou podporovaná rasová diskriminace založená na laskavých předsudcích stejně škodlivá jako diskriminace vycházející z předsudků zlovolných.*²⁶

Haney-López se v reakci na Clarence Thomase oprávněně ptá, zdali si opravdu myslel, že omezené použití rasově založených politik je rovnocenné rasovému útlaku.²⁷ Můžeme říci, že není a jedná se pouze o použití strategie, kterou popsal Skrentny. Zůstaneme-li u rozsudku v případě *Adarand Constructions*, můžeme jako argument proti Thomasovi použít výňatek z nesouhlasného stanoviska soudce Johna Paula Stevense:

*„Pokus většiny vyloučit příslušníky menšinové rasy z regulovaného trhu je značně odlišný od podpory, která umožní relativně malé skupině nově příchozích na trh vstoupit. Zájem na „konzistenci“ neospravedlní zacházení s odlišnostmi jako by šlo o obdobné případy. (...) Navíc může soud zjistit, že jeho nový důraz na „konzistenci“ u rasově založených klasifikací je obtížné sladit s jeho trváním na oddělení kategorií pro diskriminaci proti různým skupinám jednotlivců. (...) Soud aplikuje středně přísný přezkum u případů genderové diskriminace a přísný přezkum u diskriminace rasové.*²⁸

²⁵ WILLIAMS CRENSHAW, Kimberlé. Race, Reform, and Retrenchment: Transformation and Legitimation in Antidiscrimination Law. *Harvard Law Review*. 1988, Vol. 101, No. 7, s. 1340-1341.

²⁶ ADARAND CONSTRUCTIONS, INC. V. PEÑA 515 U.S. 200 (1995), dostupné online <http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?navby=CASE&court=US&vol=515&page=200> (cit. 4. 4. 2014)

²⁷ HANEY-LÓPEZ, Ian. cit. dílo, s. 987.

²⁸ ADARAND CONSTRUCTIONS, INC. V. PEÑA 515 U.S. 200 (1995)

U poukázání na rozdíl v přezkumu genderové a rasové diskriminace se Stevens dotknul problému, který v souvislosti s odmítáním afirmativní akce řešil i Skrentny, když tvrdil, že konflikt okolo preferencí při přijímání do zaměstnání je více o rase než o preferencích jako takových. Podle Skrentnyho jde o sociální konstrukci zásluh, kdy jsou některé skupiny chápány jako více hodné preferencí než ostatní, přičemž které to jsou, je historicky nahodilé. Jako příklad mu pak slouží snadná průchodnost preferencí veteránských.²⁹

U Sowell je pak viditelná rétorická strategie vyvolání strachu u zmínky podkopání konceptu práva a svobody a přiblížení americké společnosti k fašismu. Tomuto přiblížení podle něj soudci nahrávají nelegitimním zohledněním politické interpretace občanských práv, která je původnímu konceptu cizí. Proti tomu Sowell staví vizi práva odděleného od politiky a sleduje tuto vizi, přiklání se k restriktivnímu výkladu antidiskriminačního práva. Jenže jak píše Kimberlé Williams Crenshaw, není zde jednoznačná interpretace pojmu občanských práv vycházející z pojmu samotného, ale vždy se vychází ze světa toho, kdo vykládá. V tom smyslu je neokonzervativní vize oddělení práva a politiky pouze jinou politickou interpretací občanských práv.³⁰

Vcelku přesvědčivé zdůvodnění, proč lze afirmativní akci považovat za spravedlivou a segregační zákonodárství nikoli, pak podal Ronald Dworkin. Nejprve se zabýval výkladem 14. dodatku, přičemž tvrdil, že jeho ustanovení neobsahuje konkrétní koncepci rovnosti, ale zamýšlelo pouze postihnout některé důsledky otroctví a nechtělo odmítnout jakékoli přihlížení k rase. Dworkin zde odmítá argument, že jakékoli přihlížení k rase nabourává právo na rovnost, dokonce i to, které činí společnost jako celek rovnější.³¹

Dále se zabývá právě srovnáním dvou případů, na kterých popisuje rozdíl mezi ospravedlněním afirmativní akce a segregace. Právnická fakulta na University of Washington, která praktikovala afirmativní akci a nepřijala tak v roce 1971 židovského studenta DeFunise, byť měl lepší skóre v testu než černošský student, mohla ve prospěch svého postupu využít jak utilitaristický, tak idealistický argument. Utilitaristicky můžeme s Dworkinem říci, že zvýšení počtu černošských právníků sníží rasové napětí a zvýší tak celkové blaho ve

²⁹ SKRENTNY, John David. cit. dílo, s. 36.

³⁰ WILLIAMS CRENSHAW, Kimberlé. cit. dílo, s. 1339-1346

³¹ DWORKIN, Ronald. *Když se práva berou vážně*. Praha: OIKOYMENH, 2001, s. 285.

společnosti. Idealistický argument pak zní tak, že bez ohledu na společné blaho bude společnost rovnější, a tudíž spravedlivější.³² University of Texas, která roku 1945 nepřijala černošského studenta Sweatta, protože na ni mohli docházet jen bělošští studenti, nemohla podle Dworkina využít idealistický argument, neboť segregace je nespravedlivá. A nemohla Sweattovo nepřijetí odůvodnit ani utilitaristicky, resp. její utilitaristická argumentace není platná, protože se opírá o tzv. vnější nebo sdružené preference. Vnější preference totiž neodrážejí osobní hodnocení jednotlivce, ale převádí do preferencí jednotlivců předsudky ostatních, kterým poskytují své statky. V důsledku toho nelze oddělit preference pro rasovou segregaci od předsudků a nelze tak poznat, zda jde opravdu o zvýšení blaha ve společnosti, a případně tak segregaci utilitaristicky obhájit.³³ Z Dworkinovy eseje tak vyplývá rozdíl v legitimitě mezi segregací a afirmativní akcí a lze tak říci, že nálepkování zastánců rasově založeného zmírňování nerovností jako rasistů je jen politickou snahou je zobrazit za hranicí kulturně bezpečné politiky.

Efektivita a politická průchodnost

Doposud jsme se v práci zabývali barvoslepým diskurzem jako individualistickým, meritokratickým a prosazujícím rovné formální procedury bez ohledu na skupinové odlišnosti. Dále jsme poukázali na posun v diskurzu kategorizace obyvatelstva v USA z rasového dělení na etnické a kulturní a také jsme kritizovali snahu označit rasově uvědomělou rétoriku za nelegitimní tím, že se srovnává s obdobím segregace. V souvislosti s otázkou barvoslepeho vnímání společnosti tak zbývá probrat ještě stručné hodnocení efektivity barvoslepých a rasu zohledňujících politik a problematiku politické průchodnosti politik podle způsobu, jakým jejich prosazení ospravedlňujeme.

Podle svých kritiků, například Derricka Bella, to byla právě rétorika neutrálních práv, která zabránila učinit cokoli efektivního k odstranění faktických nerovností mezi rasami.³⁴ Podobně se vyjádřil ve svém disentu k případu *Bakke* i soudce Harry Blackmun:

³² Tamtéž, s. 290.

³³ Tamtéž, s. 292.

³⁴ MINDA, Gary. *Postmodern legal movements: law and jurisprudence at century's end*. New York: New York University Press, 1995, s. 170.

„Abychom překonali rasismus, musíme nejdříve vzít rasu do úvahy. Jiné možnosti není. Abychom zacházeli s určitými osobami rovně, musíme s nimi zacházet rozdílně. (...) Nesmíme se opovážit nechat klauzuli o rovné ochraně zákona, aby udržovala rasovou nadřazenost.“³⁵

Není od věci si připomenout, že obdobného názoru byl i Martin Luther King Jr., byť se jej mnozí konzervativní odpůrci afirmativní akce snaží vykreslit jako zastávce barvosleposti. Ve své knize *Why We Can't Wait* napsal:

„Kdykoli je vznesena otázka vyrovnávacího vzdělávání či preferenčního zacházení ve prospěch černochů, někteří z našich přátel se zděšením couvnou. Černochovi má být zaručena rovnost, s tím souhlasí, ale neměl by žádat nic víc. Je však zjevné, že když je startovní čára jednoho člověka tři sta let za jiným, tak by tento člověk musel zvládnout nemožné, aby druhého běžce dohnal.“³⁶

S tímto jistě lze souhlasit, stejně jako s názorem, že doktrína barvosleposti může být brzdou pro konstruktivní diskuzi o politice identity, rovném přístupu a progresivních institucionálních reformách, které mají rovný přístup k jednotlivým společenským institucím zajistit.³⁷ Problémem může být právě to, že již samotná rétorika formálních práv v lidech vzbuzuje pocit podstatných změn. Absence symbolické podřízenosti zpředmětně například v cedulkách s nápisem „Pouze pro bílé“ ale ještě neznamená absenci podřízenosti materiální, která je stále realitou.³⁸ Výstižně se k tomu vyjádřil Alfred Blumrosen: *„Je jasné, že „barvoslepá“ společnost postavená na podřízenosti osob jedné barvy je společností, která nemůže tuto podřízenost odstranit, jelikož ji nikdy nerozpozná.“³⁹*

Je tedy otázkou, zda se při pokračujících faktických nerovnostech s dosažením formální rovností spokojíme. Je totiž možné zaměřit se více na rovnost výsledků, byť to může v určitých případech znamenat upuštění od principu formální rovnosti jednotlivců

³⁵ HANEY-LÓPEZ, Ian. cit. dílo, s. 1031.

³⁶ HOLMES, David G. Affirmative Reaction: Kennedy, Nixon, King, and the Evolution of Color-Blind Rhetoric. *Rhetoric Review*. 2007, Vol. 26, No. 1, s. 37.

³⁷ Tamtéž, s. 26.

³⁸ O symbolické a materiální podřízenosti viz WILLIAMS CRENSHAW, Kimberlé. cit. dílo, s. 1372.

³⁹ Tamtéž, s. 1346.

oproštěných od nahodilých skupinových příslušností. Williams Crenshaw nutnost zaměření na výsledky zdůvodňuje tak, že rovnost ve formálním procesu může znamenat opravdovou rovnost příležitostí jen v takové společnosti, ve které všechny její funkce běží na nediskriminační bázi, přičemž lze mít oprávněné pochyby o tom, zda Amerika takovou společností je. Navíc pokud byly minulé diskriminační praktiky zaměřeny na výsledky tak, aby je vytvořily nerovné, tak bychom dnes měli v zaměření na výsledky setrvat.⁴⁰

Jako možný přístup se zde nabízí pojetí Marthy C. Nussbaum, která vychází z toho, že nahodilosti života nás ovlivňují stále, dokonce i v době před porodem. Vzhledem k síle těchto nahodilostí a velkým nerovnostem mezi obyvateli tak Nussbaum nesouhlasí s názorem, jehož rámec je odvozen od Johna Rawlse, že předtím, než jedince začnou nahodilosti života ovlivňovat, je můžeme chápat jako zhruba rovné v životních šancích či ekonomické produktivitě.⁴¹ Proto přichází s tzv. přístupem založeným na způsobilostech. Zatímco Rawls začíná u férových procedur, přístup Marthy Nussbaum začíná u stanovení základních nároků, které by měly být u každého jednotlivce uspokojeny a kterých by se měl domoci. A po stanovení těchto základních nároků (například adekvátní výživa, svoboda projevu, přístup ke vzdělání) je účelem spolupráce ve společnosti vytvoření takových principů a institucí, které lidem tyto základní způsobilosti zajistí.⁴² Tento přístup směřuje dále než k přísnému lpění na formální rovnosti a může tedy při snaze uspokojit nároky jednotlivců rovněž lépe zohlednit skupinové odlišnosti. Jinými slovy může hledat systémové příčiny materiální podřízenosti některých skupin obyvatelstva, kterým může přiřadit nahodilé charakteristiky, čímž se liší od barvoslepeho přístupu, který tuto systémovou stránku spíše přehlídí zdůrazněním jednotlivce a jeho individuálních schopností.

Prosazení nového přístupu však není jednoduché. Musíme si totiž uvědomit i to, že legitimita politiky, byť může být ospravedlněna idealistickými argumenty, částečně souvisí i s jejím uznáním veřejným míněním. I podle Skrentnyho kulturní povaha politiky neznamena úplně, že legitimita či nelegitimita vychází jednoduše z hodnot či veřejného mínění, v některých

⁴⁰ Tamtéž, s. 1345.

⁴¹ NUSSBAUM, Martha C. *Beyond the Social Contract: Capabilities and Global Justice*. *Oxford Development Studies*. 2004, Vol. 32, No. 1, s. 11-12.

⁴² Tamtéž, s. 12-13.

případech ale tento vztah vidět můžeme.⁴³ Proto je třeba položit si otázku, zdali není lepší ospravedlnit politiku, která je podporována jen malou částí veřejnosti, což platí i pro afirmativní akci, ve více univerzálních a skupinově neutrálních termínech.

Tuto otázku rozebírají ve své knize *Reaching beyond Race* z roku 1997 Paul M. Sniderman a Edward G. Carmines. Názor zastánců rasových přístupů, že Amerika je stále daleko od barvosleposti a nezohledňování rasy ještě více rozdělí národ a nerovnosti v něm, musíme podle Snidermana a Carminese vidět v kontextu toho, že 80% bělošského obyvatelstva nesouhlasí s preferenčními postupy.⁴⁴ Autoři zastávají barvoslepé ospravedlnění sociálních politik, i když netvrdí, že každá podpora černošského obyvatelstva jako konkrétní skupiny je vždy špatná. Na rozdíl od kvót či preferenčního zacházení jsou podle nich podpora veřejných škol či pracovních míst nebo kontrola zákazu diskriminace přijatelné jak politicky, tak veřejným míněním.⁴⁵

Sniderman a Carmines tedy navrhují následující: aby politici získali podporu politik zlepšujících postavení černošské menšiny, nemusí nutně měnit srdce a myslí bílých, ale především termíny, kterými o podporu politik žádají. Argumentační přechod „za rasu“ získá pro opatření, která fakticky cílí především na menšiny, podporu těch bělochů, kteří by jinak odmítali programy pomoci černošským kvůli předsudkům. A to ne proto, že by předsudky vymazal, ale proto, že staví na principech spravedlnosti. Získání podpory pro zmíněná opatření musí být podle autorů učiněno koalicí bělochů i černošů, kteří se identifikují ne rasově, ale jako Američané.⁴⁶ Rasová politika tak může být ospravedlněna v univerzalistických termínech. Stane se tím lépe průchodnou, což dokazují i v knize uvedená sociologická šetření. Roli u podpory politik totiž nehraje jen to, že jsou efektivní, tedy že se černošské menšině povede lépe, ale že se jí povede lépe po spravedlivém procesu.⁴⁷

⁴³ SKRENTNY, John David. cit. dílo, s. 9.

⁴⁴ SNIDERMAN, Paul M.; CARMINES, Edward G. *Reaching beyond race*. Cambridge: Harvard University Press, 1997, s. 103.

⁴⁵ Tamtéž, s. 10.

⁴⁶ Tamtéž, s. 8-11.

⁴⁷ Tamtéž, s. 116-121.

Rozšíření veřejné sféry

Řešení, které navrhli Sniderman a Carmines a které jsme nastínili v předchozí části práce, je jistě legitimní možností. Autoři staví na názoru, že v demokratické zemi nestačí přesvědčení lídrů o jejich pravdě. O tom, že je jejich cíl správný a férový, musí přesvědčit také veřejnost.⁴⁸ Nicméně jejich argumentace se nese v tom duchu, který je v této práci hodnocen spíše kriticky. Příklon k identifikaci jednotlivce jako Američana, a ne příslušníka partikulární skupiny, prezentace univerzálního ospravedlnění jako jediného, které je založeno vedle efektivity i na principu spravedlnosti, přechod „za rasu“ – to vše je typicky barvoslepý diskurz, který zužuje veřejnou sféru tím, že nedává průchod hlasům zdůrazňujícím skupinové odlišnosti.

Aby totiž bylo přesvědčení veřejnosti v demokratické společnosti opravdové, měla by se rozšířit veřejná sféra připuštěním menšinových hlasů, které se identifikují se svou skupinou, měly by se politizovat odlišnosti. Meritokratické hodnoty by se naopak neměly vykreslovat jako národní a prezentovat v morálních termínech. Je tak docela dobře možné, že by průzkumy veřejného mínění pro afirmativní akci (jakožto rasově zacílenou i rasově ospravedlněnou politiku) dopadly příznivěji, kdyby byla veřejná sféra širší v tom smyslu, že by zahrnuła pulzující střetávání partikulárních hodnot a ohled na historii a neodmítala nahodilé vlastnosti a cokoli, co není racionální či formalistické.

Henry A. Giroux píše, že eliminace veřejného prostoru zužuje diskurzivní možnosti zmínek o společném dobru. V konzumním prostředí je podle něj těžší vytvořit takový jazyk, který si osvojí principy rasové spravedlnosti jako veřejného dobra spíše než soukromé záležitosti.⁴⁹ Lze tak říci, že při takových omezených možnostech jsou pak jedinou veřejnou hodnotou formální rovná práva a procedury, která jsou pak moralizována a návrh na vybočení z jejich rámce je opatřen nálepkou rasismu a návratem do doby nelegitimního rozlišování podle rasy z období Jima Crowa. Christopher G. Robbins pak cituje Zygmunta Baumana, když píše, že neoliberální privatizace sociálna znamená rezignaci na schopnost obousměrného překlada mezi soukromými problémy a veřejnými otázkami.⁵⁰

⁴⁸ Tamtéž, s. 102.

⁴⁹ GIROUX, Henry A. cit. dílo, s. 197.

⁵⁰ ROBBINS, Christopher G. cit. dílo, s. 250-251.

Mizení veřejné sféry a s tím spojená nemožnost prosazení jazyka, který by soukromé problémy transformoval právě do termínů sféry veřejné, pak vede právě k obtížnému prosazení těch politik, které by efektivně snížily nerovnosti mezi rasami. Nemožnost vznést rasově uvědomělý požadavek znamená odkázání na sebe a svou židli, své schopnosti, při absenci stolu, kde se střetávají problémy a nalézají řešení, abychom použili metaforu Hannah Arendt:

„Jde spíše o to, že svět v masové společnosti ztratil sílu shromažďovat, to znamená oddělovat a spojovat. Tato situace se svou podivností podobá spiritistické seanci, při níž množství lidí shromážděných okolo stolu vidí, jak tento stůl náhle pomocí nějakého magického triku zmizel z jejich středu, takže dvě osoby sedící naproti sobě už nyní nejsou ničím odděleny, ale také už nejsou ničím hmatatelně spojeny.“⁵¹

Na tomto místě je vhodné znovu připomenout v práci již citovaný výrok Thomase SOWELLA o podkopání konceptu práva a svobody a rizika fašismu tehdy, pokud existuje deziluze z demokratických institucí. Sowell toto podkopání spojoval s údajným ustoupením práva politice přistoupením k preferenčnímu zohledňování rasy. Jako protiargument zde lze uvést, že naopak barvoslepá rétorika (o nic méně politická než ta rasově uvědomělá), která očisťuje politiku od kolektivity a skupinových identit, může vést k tomu, že se tyto identity, pokud nenaleznou veřejnou sféru, která jim poskytne prostor pro jejich požadavky, radikalizují mimo zavedené společenské instituce. Podle Chantal Mouffe jsou to právě noví populisté, kdo si uvědomují, že politika vždy spočívá na vytváření duality „my – oni“, což vyžaduje právě vytváření kolektivních identit.⁵² Proto je vhodné, aby vyjádření kolektivních identit uvnitř sebe přijal také hlavní proud veřejné sféry, tedy ten, který je napojený na základní politické instituce.

Frustrace z nemožnosti překlada do jazyka veřejné sféry, která obtížně přijímá kolektivitu a skupinové požadavky, pak hrozí právě u černošského obyvatelstva, neboť bělošská populace je ta, pro kterou je barvoslepý individualistický diskurz charakteristický. Naopak jednou z nejcennějších politických schopností černošské komunity bylo podle Williams Crenshaw

⁵¹ ARENDT, Hannah. *Vita activa neboli O činném životě*. Vyd. 1. Praha: OIKOYMENH, 2007, s. 69., k tomu též ROBBINS, Christopher G. cit. dílo, s. 249.

⁵² MOUFFE, Chantal. *On the political*. London: Routledge, 2005, s. 70.

vyjádření kolektivní identity a pojmenování kolektivní politické reality.⁵³ Vrátime-li se pak k metafoře Hannah Arendt o zmizení stolu, můžeme říci, že je třeba začít „vyrábět nový stůl“, u kterého by se mohly vznášet skupinové požadavky, což odráží fakt přítomnosti těch skupin, jež z historických důvodů potřebují artikulaci svých problémů ve skupinových termínech. Pokud se to podaří, sníží se riziko budování malých oddělených stolků, navzájem nepropojených a od sebe se vzdalujících, jak materiálně, tak komunikačně. Jako vhodný se pro způsob výroby nového stolu jeví také přístup založený na způsobilostech (Martha Nussbaum), jelikož ten k ideji lidských práv přidává přesvědčení, že nejde pouze o negativní svobodu a absenci státních zásahů.⁵⁴

Souhlasíme tak s Robbinsem, když tvrdí, že analýza otázky rasy a rasismu se dnes neobejde bez zkoumání problematiky veřejné sféry. Bez jejího rozšíření nebudeme schopni překládat problémy s rasou spjaté do veřejného jazyka, a pokud se rasové požadavky objeví, tak spíše kontraproduktivně posílí hlasy pro doktrínu barvosleposti.⁵⁵ Při dominanci soukromé sféry je v oblasti progresivních politik přípustné jen ospravedlnění, které se zaměřuje pouze na jednotlivce. S privatizací a atomizací je tak obtížné nárokovat rasové, tedy skupinové, požadavky. Pokud se tyto objeví, jsou pak chápány jako antisystémové a s nízkou legitimitou, a to i přesto, že nejsou nespravedlivé, ale pouze, řečeno obrazně, nastolují debatu o vhodnosti šátku jako jednoho z atributů bohyně Spravedlnosti. Robbins pak uzavírá svou úvahu tím, že nelze přijít s diskuzí o rasismu a rasové nerovnosti bez prostoru veřejného, sociálního. Dialog o rasismu pak bude obnoven automaticky s obnovením veřejné sféry a tento dialog sám o sobě pomůže vyvolat sociální a ekonomickou proměnu.⁵⁶

Závěr

Práce na podkladu obrazného dilematu, zda sundat soše Spravedlnosti šátek či nikoli, reflektovala debatu mezi zastánci barvoslepeho diskurzu a těmi, kdo podporují zohledňování skupinových odlišností například při přijímání do zaměstnání, ale i v širším slova smyslu

⁵³ WILLIAMS CRENSHAW, Kimberlé. cit. dílo, s. 1136.

⁵⁴ NUSSBAUM, Martha C. cit. dílo, s. 13.

⁵⁵ ROBBINS, Christopher G. cit. dílo, s. 267.

⁵⁶ Tamtéž, s. 269.

v každodenně používaném jazyce. Jako barvoslepý jsme chápali takový diskurz, který lpí na formálních pravidlech, zdůrazňuje autonomii jednotlivce očištěného od nahodile získaných charakteristik a (pokud jsou práva formálně rovná) nechápe rasismus jako systémový jev. Materiální nerovnosti barvoslepý diskurz přičítá spíše individuálním selháním, zdůrazňování rasové uvědomělosti na veřejnosti pak kritizuje jako brzdu ve snaze začlenit se do „národní“ meritokratické kultury.

Rasa je pak v barvoslepém diskurzu zaměňována bez ohledu na historická specifika s etnicitou nebo je rovnou vyčleněna do soukromé sféry jako záležitost konzumní kultury, a ne potenciální základ pro opoziční politiku. Afirmativní akce je barvoslepým pohledem na rovnost a spravedlnost a odstřižením od historického kontextu prezentována jako nelegitimní, a to zejména tím způsobem, že je na ni poukazováno jako na diskriminační praktiku principiálně podobnou zákonům z období rasové segregace. Jak však ukázal Ronald Dworkin, segregáčnické zákony a afirmativní akci nelze směšovat. Afirmativní akce je tímto podle našeho názoru nesprávně vyčleňována mimo zónu kulturně bezpečné politiky. Jak politika zohledňování rasy, tak politika barvoslepá se pohybují v rámci spravedlnosti a obě mají za svůj původní cíl tutéž věc, a to snížení materiálních rozdílů mezi bělošským a černošským obyvatelstvem.

Výtka proti politikám zohledňujícím rasu, a zejména proti afirmativní akci, však spočívá v tom, že mají velmi slabou podporu veřejnosti, čímž se snižuje jejich legitimita i přes možné idealistické ospravedlnění. Sniderman a Carmines tak například navrhují ospravedlnit i rasově cílenou politiku univerzalisticky ve smyslu identifikace adresátů politik jako Američanů, ne jako příslušníků konkrétní menšinové skupiny. Jiné řešení však umožňuje rasové zacílení i ospravedlnění, a to za předpokladu, že se rozšíří veřejná sféra – nepopularitu afirmativní akce totiž musíme vidět v kontextu privatizace skupinových odlišností, omezených možností překlada soukromých problémů na veřejná témata a obtížného nárokování skupinových požadavků. S otevřením veřejného prostoru i v současnosti do soukromé sféry odsunutým hlasům se může obnovit debata o rasismu a rasových nerovnostech, a to s používáním jiných než neoliberálních termínů, a může tak pomoci vyvolat sociální proměnu a získat pro podporu rasově uvědomělých politik veřejnost.

Seznam literatury

Knižní zdroje

ARENDDT, Hannah. *Vita activa neboli O činném životě*. Vyd. 1. Praha: OIKOYMENH, 2007.

BĚLOHRADSKÝ, Václav. *Společnost nevolnosti: eseje z pozdější doby*. Vyd. 2., Praha: Sociologické nakladatelství, 2009.

DWORKIN, Ronald. *Když se práva berou vážně*. Praha: OIKOYMENH, 2001.

HAYEK, Friedrich August von. *Právo, zákonodárství a svoboda: nový výklad liberálních principů spravedlnosti a politické ekonomie*. 2. vyd. Praha: Academia, 1994.

MINDA, Gary. *Postmodern legal movements: law and jurisprudence at century's end*. New York: New York University Press, 1995.

MOUFFE, Chantal. *On the political*. London: Routledge, 2005.

SKRENTNY, John David. *The ironies of affirmative action: politics, culture, and justice in America*. Chicago: University of Chicago Press, 1996.

SNIDERMAN, Paul M.; CARMINES, Edward G. *Reaching beyond race*. Cambridge: Harvard University Press, 1997.

Periodické zdroje

BONILLA-SILVA, Eduardo; LEWIS, Amanda; EMBRICK, David G. „I Did Not Get That Job Because of a Black Man...”: The Story Lines and Testimonies of Color-Blind Racism. *Sociological Forum*. 2004, Vol. 19, No. 4.

WILLIAMS CRENSHAW, Kimberlé. Race, Reform, and Retrenchment: Transformation and Legitimation in Antidiscrimination Law. *Harvard Law Review*. 1988, Vol. 101, No. 7.

GALLAGHER, Charles A. Color-Blind Privilege: The Social and Political Functions of Erasing the Color Line in Post Race America. *Race, Gender and Class*. 2003, Vol. 10, No. 4.

GIROUX, Henry A. Spectacles of Race and Pedagogy of Denial: Anti-Black Racist Pedagogy Under the Reign of Neoliberalism. *Communication Education*. 2003, Vol. 52, No. 3/4.

HANEY-LÓPEZ, Ian F. „A Nation of Minorities“: Race, Ethnicity, and Reactionary Colorblindness. *Stanford Law Review*. 2007, Vol. 59, No. 4.

HOLMES, David G. Affirmative Reaction: Kennedy, Nixon, King, and the Evolution of Color-Blind Rhetoric. *Rhetoric Review*. 2007, Vol. 26, No. 1.

JONES, Bradley; MUKHERJEE, Roopali. From California to Michigan: Race, Rationality and Neoliberal Governmentability. *Communication and Critical/Cultural Studies*. 2010, Vol. 7, No. 4.

MELAMED, Jodi. The Spirit of Neoliberalism: From Racial Liberalism to Neoliberal Multiculturalism. *Social Text*. 2006, Vol. 24, No. 4.

NUSSBAUM, Martha C. Beyond the Social Contract: Capabilities and Global Justice. *Oxford Development Studies*. 2004, Vol. 32, No. 1.

ROBBINS, Christopher G. Racism and the Authority of Neoliberalism: A Review of Three New Books on the Persistence of Racial Inequality in a Color-blind Era. *Journal for Critical Education Policy Studies*. 2004, Vol. 2, No. 2.

Soudní rozhodnutí

ADARAND CONSTRUCTIONS, INC. V. PEÑA 515 U.S. 200 (1995), dostupné online <http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?navby=CASE&court=US&vol=515&page=200> (cit. 4. 4. 2014)